

Lausuntopyyntö NV-08034-11, 24.1.2017 ja 24.4.2017, Espoon sopimuksen mukainen kuuleminen Hannukaisen kaivosalueen osayleiskaava, Kolarin kunta sekä osittainen muutos Ylläksen osayleiskaavaan ja Tornion-Muonionjoen osayleiskaavaan

LAUSUNTO HANNUKAISEN KAIVOSALUEEN OSAYLEISKAAVASTA KOLARIN KUNNASSA SEKÄ OSITTAISESTA MUUTOKSESTA YLLÄKSEN OSAYLEISKAAVAAN JA TORNION-MUONIONJOEN OSAYLEISKAAVAAN

Suomalais-ruotsalainen rajajokikomissio tuo esille lausunnossaan Hannukaisen osayleiskaavahdotuksesta vesistöihin ja kalastoon liittyviä näkökohtia, joilla on rajanylittäviä vaikutuksia. Rajajokikomissio on aiemmin lausunut hankkeen YVA-ohjelmasta 2011, YVA-selostuksesta 2013, kaivospiirihakemuksesta 2014 ja 2016. Osayleiskaavaehdotus, josta lausuntoa pyydetään sisältää itse osayleiskaavan selityksineen sekä liitteitä hankkeen eri aiheista ja vaiheista.

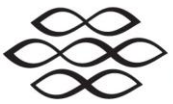
Komissio on hanketta koskevissa aiemmissa lausunnoissaan kiinnittänyt huomiota mm. hydrologisen tarkastelun laatuun hankkeessa, kaivosalueen vesitaseeseen, kalastovaikutuksiin, haitallisten aineiden hallintaan (mm. nitraatti, kadmium, koboltti, kromi, nikkeli, elohopea ja uraani) sekä Tornionjoen veden käyttöön Haaparannan kunnan raakavesilähteenä.

Alueen vesistöolosuhteet

Hannukaisen kaivoshanke sijoittuu kokonaisuudessaan Muonionjoen valuma-alueelle. Tornion-Muonionjoki kuuluu Natura 2000 -verkostoon Fennoskandian luonnontilaisena jokireittinä. Osayleiskaavan alue sijaitsee kaikkiaan viidellä pienemmällä osavaluma-alueella.

Alueen virtavesistöt ovat Äkäsjoki, Valkeajoki ja Kuerjoki, jotka ovat Tornionjoen sivujokia. Matkaa rajajoelle on noin 20 km. Jokien yleinen fysikaalis-kemiallinen tila on hyvä tai erinomainen ja joissa elää luonnonvarainen lohi- ja meritaimenkanta. Kaava-aineistossa todetaan, että kyseisten paikkojen luontoarvot ovat merkittävät ennen kaikkea vesistöjen erittäin hyvän kunnan vuoksi.

Luonnonarvoiltaan ja geomorfologialtaan merkittävimpiä kohteita osayleiskaava-alueella ovat kaava-aineiston mukaan alueen kymmenet luonnontilaiset lähteet ja niiden lähiympäristöt, Äkäsjoki ja sen jokivarsi, Kuerlinkkojen koskijakso Kuerjoessa, alueen pohjoisosissa sijaitsevat luonnontilaiset suoalueet sekä avosoiden runsasravinteiset alueet. Monin paikoin luonnontilaiset lähteet välittömine lähiympäristöineen edustavat alueen arvokkainta luontoa. Hannukaisen ja Rautuvaaran alueella on kymmeniä lähteitä. Luonnontilaiset lähteet ovat suojeltuja vesilain 11 §:n nojalla. Lähteiden luonnontilan muuttamiseen vaaditaan poikkeuslupa.

Kuervaaran ja Kivivuopionvaaran III-luokan pohjavesialueeseen kohdistuu kaivostoiminnasta voimakas määrällinen ja laadullinen heikentävä vaikutus. Hankkeesta vastaava on hakenut näille pohjavesialueille luokitusmuutosta. Muutamilla kotitalouksilla on käytössä omia kaivoja. Rautuvaaran alueella sijaitsevan III-luokan pohjavesialueeseen (Kurtakko) kohdistuu sekä laadullista että määrällistä vaikutusta kaivoksen toimintavaiheessa ja sulkemisen jälkeisessä vaiheessa. Hankkeesta vastaava on hakenut luokituksen muutosta myös tälle pohjavesialueelle Lapin ELY-keskuksesta. Pohjavesinäytteissä on nähtävissä aiemman kaivostoiminnan ja alueen maaperätyypin vaikutusta (kohonneita sulfaatti-, rauta-, mangaani- ja kalsiumpitoisuuksia).

Kansainvälinen vesistöalue, luonnonvaraiset lohi- ja meritaimenkannat

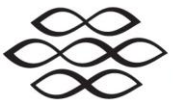
Komissio korostaa, että Tornion-Muonionjoki on koko Itämeren alueen merkittävin luonnonvaraisen lohen lisääntymisalue. Vesistöalueen meritaimenkannat ovat erittäin heikot. Lohella ja meritaimenella on suuri merkitys vesistön biologiselle monimuotoisuudelle, kalastukselle ja Tornionlaakson alueen elinvoimalle. Äärimmäisen uhanlaisen meritaimenen suojelemiseksi voimassa on jokialueen pyyntikielto vuodesta 2013 lähtien. Tornionjoen lohen merkitys ja arvo Tornionlaaksossa sekä Itämeren valtioiden ja rannikon kaupallisessa kalastuselinkeinossa on merkittävä.

Hannukaisen kaivostoiminnassa muodostuvat puhtaat valumavedet johdetaan Äkäsjoen, Valkeajoen ja Kuerjoen suuntiin. Rautuvaaran alueella muodostuvat teollisuusalueen ja rikastushiekka-alueen vedet kerätään Rautuvaaran selkeytysaltaaseen. Vesi jota ei käytetä prosessissa, johdetaan selkeytysaltaasta putkilinjaa pitkin Muonionjokeen. Rautuvaarassa muodostuvat puhtaat valumavedet johdetaan Niesajokeen. Malmin rikastusprosessissa käytetään vuosittain suuria määriä mm. ammoniumnitraattia (10 000 t/a), jonka vesistöä kuormittava vaikutus johtuu typestä, sekä rikkihappoa (2 700 t/a) ja ksantaattia (5745 t/a), jotka ovat haitallisia vesielistöille. Toiminnasta aiheutuu myös kiintoainekuormitusta. Muonionjokeen kohdistuva kuormitus on korkeimmillaan kaivostoiminnan loppuvaiheessa.

Meritaimen

Hannukaisen kaivoshankkeen vaikutuksia taimenen elinolosuhteisiin on tarkasteltu 19.1.2016 valmistuneessa raportissa, jossa Laurinojan kuivatus ja Kivivuopionojan siirto sekä virtaamamuutokset vaikutusalueen pienvesissä ja vedenlaatumuutokset louhosjärvien tyhjennyksen, rakentamisvaiheen, toimintavaiheen ja toiminnan jälkeisen vaiheen aikana vaikutusalueen pienvesissä ja Muonionjoessa todettiin hankkeen vaikutuksiksi. Hanke aiheuttaa kalataloudellisia menetyksiä Laurinojan tuhoutuessa kaivoksen alle sekä Kivivuopionojan siirron johdosta. Vaikutukset on arvioitu vähäisiksi Äkäsjoen taimenkannan kokonaisuuden kannalta. Kaivostoiminta ei raportissa esitetyn arvioin mukaan heikennä Kuer-, Valkea- ja Niesajoen vedenlaatua, mutta virtaaman alenemä on merkittävä Niesajoella ja heikentää merkittävästi taimenen elinolosuhteita osalla Niesajokea. Kokonaisuudessaan hankkeella ei arvioida olevan toimintavaiheessa merkittäviä heikentäviä vaikutuksia Natura-alueen suojeluperusteena olevalle taimenelle.

Kaivoksen päästövesien sulfaattipitoisuudella ei hankkeen ympäristölupahakemuksessa arvioida olevan merkittävää vaikutusta Muonionjoen vedenlaatuun eikä biologiseen tilaan. Komissio huomauttaa, että toiminnassa merkittäviä määriä käytettävien, muiden vesielistöille haitallisten kemikaalien vaikutusta ei ole tarkasteltu taimenta koskevassa raportissa, mikä aiheuttaa epävarmuutta arvion johtopäätöksiin vaikutuksista meritaimeneen ja vesiympäristöön.

Ilmasto-olosuhteiden muutos ja vesitase

Rajajokikomissio kehottaa ottamaan huomioon todennäköiset sään ja ilmaston merkittävät muutokset ja niiden vaikutukset osayleiskaava-alueella. Ilmastomuutos aiheuttaa pohjoisilla alueilla lisääntyvää sadantaa, kovien rankkasateiden todennäköisyyden kasvua sekä lisääntyviä vesisateita talvi- ja routakaudella, jotka muuttavat hydrologista kiertoa. Tornionjoen vesistöalueella kevään sulamisvesien aiheuttaman tulvan lisäksi ilmenee säännöllisesti ns. tunturitulva kesäkuussa, mikä on syytä huomioida vesitasetta tarkasteltaessa.

Toiminnan riskien ja vesitaseen hallinta, vesien hallittu varastointi ja johtaminen toiminnan eri vaiheissa sekä poikkeuksellisissa tilanteissa ja muuttuvassa ilmastossa ovat keskeisiä kysymyksiä kaivostoiminnassa Tornionjoen kansainvälisellä vesistöalueella.

EYTI:n Weser-tuomio ja vesien tilatavoitteet

Komissio haluaa tuoda esiin, että Euroopan unionin tuomioistuimen (EYTI) tuomion asiassa C-461/13, ECLI:EU:C:2015:433 (Weser-tuomio) mukaan jäsenvaltioiden on pidättäydyttävä luvittamasta toimintaa, joka mahdollisesti aiheuttaa vesien tilan heikkenemistä tai estää hyvän vesien tilan saavuttamisen, hyvän ekologisen potentiaalin saavuttamisen ja jos vesien hyvää kemiallista tilaa ei saavuteta. Ko. tuomiossa vesien hyvän tilan tavoitteella tarkoitetaan, että lupaa hankkeille ei saa antaa, jos vesimuodostuman tilaa heikennetään. Heikentymiseksi katsotaan jo se, jos yksikin vesipuitedirektiivin hyvän tilan kriteereistä heikkenee. Lupa hankkeelle voidaan myöntää, mikäli pintaveden tila on vähintään hyvä, eikä heikentymistä hankkeen johdosta tapahdu.

EU-jäsenmaat ovat epäonnistuneet saavuttamaan vesipuitedirektiivin vaatimuksen kaikkien vesistöjen hyvästä tilasta vuoteen 2015 mennessä. Weser-tuomiossa todetaan, että ”jäsenvaltiot ovat velvollisia toteuttamaan kaikki toimenpiteet, jotka ovat välttämättömiä, jotta pintavesien tilan heikkeneminen estetään”, mikä seikka on hyvä tässä yhteydessä tiedostaa.

Rajajokisopimus korostaa rajajokien tasapuolista käyttöä ja vesivarojen suojelua

Vastuu vesien hyvästä tilasta on rajavesistössä Suomen ja Ruotsin yhteinen. Rajajokisopimuksella turvataan kummankin osapuolen mahdollisuudet rajajokien tasapuoliseen käyttöön rajaseudun etuja edistävällä tavalla. Rajajokisopimuksella kiinnitetään erityistä huomiota mm. yhteisten pinta- ja pohjavesien tilatavoitteiden saavuttamiseen, luonnon- ja ympäristönsuojeluun sekä niin vesivarojen kuin kalakantojenkin suojeluun ja kestävään käyttöön.

Johan Antti
puheenjohtaja

Timo Jokelainen
varapuheenjohtaja

Virve Sallialmi
sihteeri